

Скорик Вадим Олександрович,
начальник управління інформаційно-
аналітичної підтримки Головного
управління Національної поліції в Сумській
області, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні змінила життя кожного і внесла корективи в усі сфери суспільного життя. Право теж адаптувалося до нової реальності, як і весь державний апарат. Розширилися повноваження та компетенція майже всіх державних інституцій, діяти почали нові правила і воєнні норми.

Загальновідомо, що з 24 лютого 2022 року наша країна функціонує в умовах особливого періоду, законодавчим підґрунтям якого є ряд нормативно правових актів, в тому числі ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» від 5 грудня 2015 року. Він, з поміж іншого, визначає ряд заходів, які військове командування самостійно або із залученням компетентних органів може здійснювати у період дії воєнного стану.

Незадовго до початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну набрав чинності Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян при забезпеченні заходів правового режиму воєнного стану, затверджений Постановою КМУ від 29 грудня 2021 року.

Розширення повноважень поліцейських відповідно до внесених змін до Закону України «Про Національну поліцію», які будуть діяти тимчасово, на період дії воєнного стану, забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі та стримування збройної агресії РФ та/або інших держав проти України та 60 днів після цього.

Стаття 20 Закону України «Про Національну поліцію» зазнала змін, які стосуються носіння спеціального жетону (до внесення змін це був нагрудний знак).

За загальним правилом поліцейський, який виконує службові обов'язки в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі спеціальний жетон.

Втім, під час дії воєнного стану, поліцейському, який виконує службові обов'язки в цивільному одязі, дозволено діяти за відсутності жетона, коли його наявність перешкоджає проведенню оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, виконанню завдань в умовах режиму секретності, або здійсненню заходів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також спеціальних заходів із забезпечення безпеки

працівників суду і правоохоронних органів та їх близьких родичів, або під час здійснення повноважень поліції під час дії воєнного стану.

Крім того, скасовано вимогу, за якою поліцейські були зобов'язані під час виконання службових обов'язків із використанням засобів індивідуального захисту розміщувати на них ідентифікаційний номер або спеціальний жетон.

До статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» додано найбільше змін, як результат – коло повноважень поліцейських значно розширилося.

Нові повноваження: здійснювати прийом екстрених викликів за скороченим телефонним номером 102; за письмовим запитом в установленому законом порядку безоплатно отримувати від органів держави та територіальних громад, юридичних осіб державної форми власності, інформацію необхідну для виконання повноважень та завдань поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у тому вигляді та тій формі, яка зазначена в запиті; здійснювати конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняти їх у залі суду; утримувати в передбачених законом випадках в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних чи адміністративних правопорушень; осіб, стосовно яких застосовано запобіжний захід тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, обвинувачених та засуджених; у межах компетенції здійснювати розмінування, що має оперативний характер (виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень); організувати роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт; здійснювати техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху; здійснювати представництво та забезпечувати виконання зобов'язань України в Інтерполі та виступати як Національне центральне бюро Інтерполу; здійснювати співробітництво з Європоллом та діяти як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європоллом; організувати взаємодію правоохоронних органів та інших державних органів України з Інтерполлом та Європоллом, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу; збирати біометричні дані осіб; здійснювати адміністративний нагляд.

Розділ 5 Закону України «Про Національну поліцію» також зазнав деяких змін, які стосуються періоду воєнного стану.

Поліція отримала можливість здійснювати перевірку документів та фіксувати дані, що містяться в документах, якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених (п. 1 ч. 1 ст. 32).

Поліція має право зупиняти транспортні засоби, якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених.

За новою редакцією ст. 40 поліція зможе використовувати у своїй діяльності такі технічні засоби, як безпілотні літальні апарати, та спеціальні технічні засоби протидії їх застосуванню; спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення аналітичної обробки фото- й відеоінформації, у тому числі для встановлення осіб і номерних знаків транспортних засобів.

Фото- та відеотехніка може закріплюватись на однострої, на безпілотних літальних апаратах, службових транспортних засобах, суднах чи інших плавучих засобах, а також розміщуватись по зовнішньому периметру доріг і будівель.

Поліції представлено право використовувати інформацію, отриману за допомогою фото- та відеотехніки, що перебуває у чужому володінні.

За необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи, та усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір, поліцейський має право застосовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону (ч. 5 ст. 42).

Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42, стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, які стосуються порядку застосування заходів примусу, порядку застосування спеціальних засобів та порядку застосування вогнепальної зброї (ч. 9 ст. 42). Тобто, дозволяється застосування заходів примусу без попередження, нанесення ударів спеціальними засобами без обмежень щодо локації їх нанесення, а також застосування вогнепальної зброї).

Відповідно до нової редакції ст. 57 Закону, атестування поліцейських може проводитися для визначення відповідності займаній посаді.

Оскільки було заборонено проводити атестування поліцейських під час воєнного стану, особи, які були переміщені на вищу посаду без

проведення атестації, протягом 60 днів з дня закінчення дії воєнного стану повинні пройти атестування у загальному порядку для визначення відповідності займаній посаді.

Громадський контроль. Закон України «Про Національну поліцію» доповнено ст. 90 -1, згідно з якою під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції не здійснюється.

Тобто під час воєнного стану не може бути річного звіту про діяльність поліції; прийняття резолюції недовіри керівникам поліції; зустрічей з органами місцевого самоврядування та населенням; залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

Водночас, законодавцем було доповнено Дисциплінарний статут Національної поліції України, затверджений Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», новим розділом, яким регламентовано порядок здійснення службового розслідування в період дії воєнного часу.

Таким чином, навіть в період дії воєнного часу, у разі порушення поліцейським службової дисципліни, за наказом керівника поліції, може бути проведене службове розслідування щодо такої особи.

Підставою для призначення службового розслідування є звернення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації або безпосереднє виявлення посадовою особою поліції дисциплінарного проступку.

Строк службового розслідування становить 15 днів, але може бути продовжений до 30 днів.

На час розслідування поліцейського можуть відсторонити від посади.

У разі визнання поліцейського винним у вчиненні дисциплінарного проступку, до поліцейського може бути застосоване одне з дисциплінарних стягнень: зауваження, догана, сувора догана, попередження про неповну службу відповідність, пониження у спеціальному званні на один ступінь, звільнення з посади, звільнення зі служби в поліції.

Не зважаючи на складний час, дію військового стану та в зв'язку з розширенням повноважень основними принципами діяльності поліцейського та поліції були і залишаються: верховенство права; законність; дотримання прав і свобод людини; відкритість і прозорість; політичний нейтралітет; взаємодія з населенням на основі партнерства; безперервність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 13.09.2023).

2. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.09.2023).

3. Дисциплінарний Статут Національної поліції України, затверджений Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення: 13.09.2023).

4. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян при забезпеченні заходів правового режиму воєнного стану, затверджений Постановою КМУ № 1456 від 29 грудня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-п#Text> (дата звернення: 13.09.2023).

Смаглюк Олександр Володимирович,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Мусатенко Віта Сергіївна,

аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ ЯК ФОРМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У період із 1 січня до 30 вересня 2023 року МОМ виявила та надала допомогу 296 постраждалим від торгівлі людьми, з яких 24% – внутрішньо переміщені особи. Найбільше звернень (86 %) стосувалось фактів трудової експлуатації[1].

Відповідно до ст.149 Кримінального Кодексу України [2] (в редакції від 06.09.2018 року) передбачена відповідальність за «Торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію».

В примітках 1 до ст. 149 КК України передбачено, що під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення